

Forskningsstrategi for arkæologi og nyere tid 2019-2023

Nordjyllands Historiske Museum er det statsanerkendte og kulturhistoriske Museum, som varetager bestemmelserne i Museumsloven for følgende kommuner: Jammerbugt, Mariagerfjord, Rebild og Aalborg. Ifølge Museumsloven skal de kulturhistoriske museer blandt andet belyse forandring, variation og kontinuitet i menneskets livsvilkår fra de ældste tider til nu. Endvidere anfører Museumslovens kapitel 2, at ”*Museets samlinger danner grundlag for forskning og for museets alment oplysende virksomhed.*”

Forskningen er også indskrevet i museets vedtægter blandt andet ved, at ”*Nordjyllands Historiske Museum skal udbrede kendskabet til resultatet af såvel museets egen forskning som anden forskning baseret på museets samlinger.*”

Dette dokument beskriver forskningsstrategien for arkæologi og nyere tid på Nordjyllands Historiske Museum 2019-2023.

Forskningsstrategien er udarbejdet på grundlag af den overordnede strategi for museets virksomhed, der formuleres i *Perspektivplan 2017-2020*, og er dermed koordineret og skal forstås og læses i sammenhæng med strategierne for indsamling og formidling. Udgangspunktet er de forretningsområder, der er særligt i fokus for prioriteringen af museets ressourcer, dvs. de tre hovedprojekter Aalborghus Slot, REGAN Vest og Vikingeborgen Fyrkat, hvis fremdrift skal søges sikret ved at ”...*allokere en væsentlig del af den udviklingsrelaterede historiefaglige og administrative arbejdsindsats fra de mindre udstillingssteder til [de] tre hovedprojekter...*”

Forskningsstrategien er således målrettet viden, der kan indgå i og styrke de arkæologiske/historie- og formidlingsfaglige visioner i de tre hovedprojekter.

Strategien er dertil rettet mod en styrkelse af museets forskning med baggrund i den løbende virksomhed, som denne beskrives i henholdsvis Museumsloven og museets vedtægter.

1- Aalborghus Slot

I perspektivplanen anføres blandt andet: ”*Med det formål at etablere et samlende, historiefagligt og historieformidlende miljø i centrum af Aalborg er Aalborg Kommune, Aalborg Stadsarkiv og Nordjyllands Historiske Museum gået sammen om udviklingen af planerne for Aalborghus Slot. Projektet er endnu i modningsfasen. Realiseres planerne, flytter Aalborg Historiske Museum alle aktiviteter ud af de nuværende lokaler i Algade 48 og ned på Aalborghus Slot. I arbejdet med Aalborghus Slot vil museets fokus især ligge på Nordjyllands og Aalborgs betydning i overgangen fra middelalderstaten til renæssancestaten, som man ser i opgøret omkring Reformationen med Skipper Clementfejden.*” Det anføres dertil, at byens ”*nyere historie, herunder industritiden*” skal indgå i museets profil i Aalborg, eventuelt med aktiviteter på Spritfabrikken.

Forskningsstrategien er rettet mod vidensopbygning, der kan indgå i den igangværende planlægning, og som vil kunne indgå i og styrke aktiviteterne ved en flytning til Aalborghus Slot og af museets Aalborg-profil i den forbindelse i øvrigt. Aalborg Historiske Museum forsker og formidler bredt med fokus på Aalborgs historie, og det er strategien, at den profil vil blive opretholdt efter en eventuel flytning til Aalborghus Slot.

Med henblik på en udnyttelse af potentialet i stedbundne fortællinger ved en eventuel flytning af museet, vil der imidlertid i de kommende år være særligt fokus på forskning, der dels kan styrke viden og formidling om overgangen i Nordjylland fra middelalder til renæssancestat, dels kan udbygge den igangværende vidensopbygning med fokus på fysiske, økonomiske, sociale og kulturelle aspekter af Aalborgs industrielle og nyere udvikling.

Ambitionsniveauet for de projekter, der igangsættes, vil blive afstemt med fremdriften i hovedprojektet. Potentielt kan der således sigtes mod større samlede forskningssatsninger, der indebærer samarbejde med universiteter og andre museer og som derfor kan indebære arbejder på både ph.d. og post.doc.-niveau.

Større samlede satsningsområder er:

- **Aalborg By.** Museet har over tid gennemført mange og omfattende gravninger i Aalborgs historiske bykerne, og der er publiceret en række resultater fra disse gravninger. Det er museets intention at fortsætte og styrke disse publiceringer. Inden for udforskningen af Aalborgs historie vil museets satsningsområder være: Boligkultur, klostervæsen, havn og besejling samt bybefæstning.
- **Den middelalderlige landbebyggelse.** Museet har et ønske om at styrke forskningen i den middelalderlige landbebyggelse. Forskningen vil have som forudsætning, at der kan tilvejebringes et større vidensgrundlag ved kortanalyser, detektorafsøgninger og udgravninger mv. Bolig- og økonomibygningernes udvikling og udviklingen i den enkelte gårds planløsning vil være væsentlige emner, og af særlig interesse vil det være at undersøge landbebyggelsens samlede udvikling i middelalder og renæssance inden for et afgrænset topografisk område.
- **Skat, velfærdsstat og folkestyre.** Aalborghus Slot er det bedst bevarede og eneste fortsat fungerende kongelige lens- og administrationsslot i Danmark samt et enestående bevaret bygningsværk internationalt. I kombination med et stort skriftligt materiale, der udspringer af og belyser slottets historie, er der dermed unikke muligheder for forskning i - og formidling af historien om 500 års fordeling og brug af samfundsressourcerne i samspil mellem lokale, regionale og nationale interesser. Kort sagt: forudsætningerne for velfærdsstatens udvikling. Museet satser på at styrke dette potentiale ved et fokus på især to felter: 1) Aalborghus rolle som lensslot ca. 1550-1662, 2) slottets rolle som amtsligt administrationscenter 1662-1970. Begge emner kan belyses via et stort ubenyttet kildemateriale, der kan tilvejebringe analyser af centrale, men hidtil relativt ubelyste aspekter af den danske forvaltnings- og administrationsmodels udvikling.
- **Aalborg før, under (og efter?) industrialiseringen.** Museet vil fortsætte de senere års forskning med fokus på Aalborgs industrielle udvikling, der har inddraget den fysiske kulturarv i museets samlinger og aalborgområdets kulturlandskaber. Det vil bl.a. indebære 1) fortsat forskning i byens sociale og kulturelle forandringer som følge af indvandring fra land til by, 2) fortsatte arbejder med fokus på aalborgområdets industriminder, især de nationale

industriminder spritfabrikken og Aalborg Portland, samt 3) forskning i relationerne mellem byens erhvervsmæssige, kulturelle og sociale udvikling i et felt med private og offentlige aktører i de seneste 25 år.

2- REGAN Vest

Det er planen, at REGAN Vest åbner for offentligheden i 2020. Under titlen ”REGAN Vest – Danskernes Koldkrigs museum”. På grundlag af den stedbundne fortælling vil museet fokusere på Den Kolde Krig og dens indflydelse på periodens civilsamfund med et lokalt, nationalt og internationalt perspektiv – fra samfundets top til den almindelige danskers liv og hverdag.

Forskningsstrategien skal fortsætte og udbygge den faglige kvalificering af det arbejde, der i 2018 er påbegyndt på grundlag af bevillinger fra KFU, VELUX FONDENS Museumssatsning 2016, Dr. Margrethes Fond, Nordea-fonden og SLKS’ Puljen til samlingsvaretagelse. For nuværende omfatter arbejdet således blandt andet ph.d.- og post.doc.-projekter samt mindre forskningsprojekter på NHM i samarbejde med Stevns og Langeland, der alle har fokus på det kommende museums kerneområder omkring planerne for forsvaret og opretholdelsen af civilsamfundet under indtryk af de skiftende trusselsbilleder.

Blandt de større igangsatte projekter kan nævnes:

- **En analyse af statens og samfundets opretholdelse og overlevelse under Den kolde krig, set med udgangspunkt i REGAN Vest.** (Ph.d.-forløb i samarbejde mellem NHM og AAU) Med udgangspunkt i koldkrigsanlægget REGAN Vest, der blev opført 1963-68 som udflytningsanlæg for regeringen og centraladministrationen, vil ph.d.-projektet belyse det centrale civile beredskab og dets samspil med de militære, politiske og samfundsmæssige systemer i bestræbelserne på at sikre statens og samfundets opretholdelse under Den Kolde Krig. Undersøgelsen vil, med afsæt i teorien om securitization, suppleret af de socialkonstruktivistiske tilgange til teknologihistorien, kortlægge og analysere den centrale politiske og administrative planlægning, som den fandt sted indenfor rammerne af det danske totalforsvar og NATO-samarbejdet. Emnet er stort set uudforsket på dansk grund, og ambitionen vil være at besvare det overordnede spørgsmål om, hvordan man forestillede sig staten og civilsamfundet opretholdt og til, under og efter en krig.
- **Det kommunale civile beredskab.** Med en lokal vinkel gennemføres en mikrohistorisk undersøgelse med fokus på det civile beredskab i kommunalt regi. Undersøgelsen vil med Skørping Kommune som case belyse, hvordan man planlagde håndteringen af civilsamfundets opretholdelse og overlevelse i landets kommuner. Det kommunale civile beredskab har ikke tidligere været genstand for en samlet historisk analyse. Af samme årsag er planlægningen ikke nærværende i den offentlige bevidsthed, og projektet vil derfor give indblik i de borgernære tiltag, der lå i og ventede i en evt. krisesituation. Projektet sigter mod at afdække det kommunale beredskab med tråde trukket ud til det regionale og nationale beredskab, og supplerer derfor Ph.d.-projektets nationale vinkel.
- **Atomkrig - forventningshorisont og erfaringsrum.** Med udgangspunkt i Kosellecks begrebshistoriske tilgang vil forskningsprojektet undersøge forestillinger om og holdninger til en mulig atomkrig. Projektets formål er at svare på spørgsmålet om, hvordan man generelt i den danske offentlighed forestillede sig og forholdt sig til en mulig atomkrig og dens følger, og supplerer dermed Ph.d.-projektet ”En analyse af statens og samfundets opretholdelse og overlevelse under Den kolde krig, set med udgangspunkt i REGAN Vest”, der fokuserer på de

militære og politiske beslutningstageres planlægning. Der er to perioder, hvor den offentlige diskussion om atomvåben blusser op. Den ene er fra slut 1950erne og frem til begyndelsen af 1960erne, den anden er fra 1979/80 og resten af 1980erne. De to diskussioner er umiddelbart meget forskellige. Projektet vil komparere holdninger, diskussioner og relationer mellem eksperter, populær formidling og avisdebatter i læserbreve m.v. i de to nævnte perioder ved hjælp af en begrebshistorisk analyse.

Med henblik på at etablere det kommende museum som 'Danskernes koldkrigsmuseum' sættes der på en udbygning af den igangværende forskning med et hverdagsorienteret fokus, dvs. hvordan Den Kolde Krig gennemsyrede den almindelige danskers liv og hverdag. Satsningen udformes mhp. at kunne udgøre grundlaget for genstandsindsamling blandt danskerne og en efterfølgende formidling i det nye museum.

- **Erindringer om Den Kolde Krig.** Med atomkraft og atombomben som katalysator er det målet at indsamle erindringer vedr. Den Kolde Krig set med den almene danskers øjne. Erindringsprojektet bygger på en antagelse om, at Den Kolde Krig havde en grundlæggende indflydelse på den danske samfundsopbygning, fordi den politiske og civile tankegang blev influeret af de politiske spændinger i perioden. Projektet er således nært forbundet med forskningsprojektet Atomkrig – forventningshorisont og erfaringsrum. Målet for den historiefagligt fokuserede kampagne er at sikre en indsamling, der både omfatter alle Den Kolde Krigs 'store fortællinger' – konflikten mellem Øst og Vest, udviklingen i trusselbilledet mv. – og krydsfeltet til danskernes tilværelse. Samtidigt skal indsamlingen sikre, at arbejdet dækker epoken i hele dens kronologiske udstrækning fra 1945 til 1991. Målsætningen om at inddrage danskernes egne fortællinger om Den Kolde Krig er central for det nye museum – for forskningen, for skabelsen af samlingerne og for tilrettelæggelsen af udstillingerne.

3- Fyrkat

Museet ønsker at realisere et nyt formidlingscenter tæt på Vikingeborgen Fyrkat. Det indkredses i perspektivplanen, at *"De overordnede fortællespor i en sådan bygning ved Fyrkat bliver: Fyrkat ringborg, dagligliv, Vølven og Asatro, runesten og krigerelite samt naturen omkring Fyrkat. Såvel fra selve Fyrkat som fra omegnen er der gode arkæologiske fund, som på et højt internationalt niveau kan illustrere disse fortællinger. Væsentligst er her Vølven fra grav 4, der på en helt unik vis kan bidrage til at belyse overgangen fra asatroen til kristendommen. Fundet og Fyrkatborgen spiller en helt central rolle i nomineringen af ringborgene som UNESCO Verdensarv. Vikingeborgen Fyrkat er optaget på UNESCOs tentativliste for verdensarv, og i samarbejde med Slots- og Kulturstyrelsen arbejder Nordjyllands Historiske Museum for, at Fyrkat – sammen med landets øvrige ringborge – optages endeligt på Verdensarvslisten. Det er museets opgave at levere faglige og formidlingsmæssige input til dette arbejde."*

Forskningsstrategien er rettet mod vidensopbygning, der kan indgå i og styrke aktiviteterne i forbindelse med planlægningen af et nyt formidlingscenter og optagelsen på verdensarvslisten.

Større samlede satsningsområder, der indgår i planerne for forskningen, er derfor:

- **Sebbersund – handelsplads og tidlig kristen kirke.** Publicering og formidling. Projektet skal ses i sammenhæng med et nyligt (april 2018) gennemført ph.d.-projekt, "Limfjorden fra yngre

jernalder til tidlig middelalder – Bindeled mellem øst og vest i et maritimt præget Nordvesteuropa”. Endvidere indgår materialet fra museets mange detektorpladser.

- **From Central Space to Urban Place.** Fra jernalderens centrale områder til middelalderens byer. Publicering og formidling. Igangværende projekt (2016-2020) som omhandler den tidligste urbaniseringsproces i Aalborg og Odense. Projektet, som er finansieret af Velux, er tværfagligt med forskere fra Odense Bys Museer, Nordjyllands Historiske Museum, Østfyns Museer, Moesgård Museum og Syddansk Universitet.
- **Ældre jernalder i Nordjylland.** Museet har gennem en årrække foretaget omfattende arkæologiske udgravninger af bopladser fra ældre jernalder. Disse pladser udgør en enestående kilde til studier af samfundsstrukturen og vil i kommende arbejder danne grundlag for synteser om jernalderens samfundsforhold og -forandringer, med perspektivering til det jyske og nordtyske område. Synteser over ældre jernalders samfund er baggrunden for at forstå statsdannelsen i vikingetid.
- **Bækkedalfundet** – rigt depotfund fra yngre bronzealder med udstyr til et hestetospan. Eksempel på at forskning og formidling nogle gange opstår af exceptionelle fund inden for museets ansvarsområde. Museet har en forskningsbevilling fra KFU til i 2018-2019, at publicere dette fund.

4- Forskning i formidling

Nordjyllands Historiske Museum råder over 15 forskelligartede udstillingssteder. Det er derfor nødvendigt, at indsatsen på forskning i formidling koncentrerer sig i forhold til udstillingsvirksomhed, brugerinddragelse og målgrupper med henblik på at opnå en mere målrettet formidling og en systematisk vidensopsamling internt på museet.

Et forskningsprojekt på formidlingsområdet er således et ph.d. projekt under det nationale forskningsprogram ”Vores Museum”, som har til formål at udvide museets viden om digital formidling i selvbetjente udstillinger. Men projektet afspejler en generel ambition om at etablere blivende samarbejder mellem museer og universiteter for at sikre at forskning implementeres og bruges aktivt på museerne.

5- Forskning i samlingsvaretagelse

Nordjyllands Historiske Museum er blevet til på baggrund af flere fusioner: i 2004 fusionerede Aalborg Historiske Museum med Hadsund Egns Museum (der forinden, i 1976, var fusioneret med Als Hjemstavnsmuseum) og samtidig blev Hals Museum optaget som en del af museet, der fik navnet Nordjyllands Historiske Museum. Dette museum fusionerede i 2009 med Sydhimmerlands Museum (der inden da var blevet til på baggrund af en fusion mellem Hobro Museum, Cirkusmuseet, Lystfartøjsmuseet, Vikingecenter Fyrkat og Boldrup Museum). Endelig blev Mariager Museum optaget som en del af museet i 2012.

De mange genstandssamlinger der fulgte museerne er løbende blevet revideret og udgør i dag en fælles samling for Nordjyllands Historiske Museum. De mange fusioner gør det imidlertid oplagt at have fokus på forskning i samlingen, for på den måde at styrke en kommende profil på både de enkelte afdelinger og på Nordjyllands Historiske Museum som en samlende helhed. Derudover vil forskning i samlingerne også været rettet mod konkrete metoder til brug i samlingsarbejdet. Således

er der med udgangspunkt i sidstnævnte forskningsområde i 2018 påbegyndt en gennemgang af den store samling af genstande, der befinder sig i REGAN Vest. Formålet med gennemgangen er dels at kvalificere den kommende registrering af samlingen, og dels at finde mulige løsningsforslag til, hvordan de mange genstande (registrerede eller ej), der befinder sig i anlægget, kan udstilles, så der tages hensyn til både autenticiteten og genstandenes bevaring og sikring, når stedet åbnes for publikum i 2020. Projektet er støttet af Slots- og Kulturstyrelsens samlingspulje.

6- Anden forskning

Ud over de tre hovedprojekter har Perspektivplanen særligt fokus på andre områder. Der skal således udarbejdes en plan for etablering af ”Mariagerfjord Museet” på havnen i Hobro, hvor det nuværende ”Lystfartøjsmuseet” har til huse. Museet skal forene lystsejladens historie og kulturhistorien i Mariagerfjord Kommune under samme tag, og fortællingen om Mariager Fjord bliver et væsentligt afsæt for formidlingen på museet. Der skal derfor udarbejdes en plan for vidensproduktion med henblik på bl.a. fjordens og fjordbyernes kulturhistorie, der er tæt forbundet med områdets geologi og naturgivne forhold.

Perspektivplanen peger dertil på mulighederne for en omformning af enkelte udstillingssteder til selvbetjente museer som et særligt fokusområde.

Afstemt efter behov vil disse områder derfor blive prioriteret i vidensproduktionen gennem undersøgelser på niveauer fra reflekteret dataindsamling til anvendelsesorienteret forskning.

Museet tilstræber dertil en forskningsmæssig variation og spredning, der imødekommer forpligtigelserne iht. vedtægterne (fra de ældste tider til nu), og som vil sikre en løbende opretholdelse og udbygning af personalets kompetencer.

Der tilstræbes en optimal udnyttelse af museets løbende opgavevaretagelse, således at denne kan udmøntes i relevant forskning – blandt andet ifm. den arkæologiske og historiske vidensproduktion i henhold til Museumslovens kapitel 8, udstillings- og formidlingsopgaver, samarbejder andre museer, kommuner, vidensinstitutioner mv.

Det er et klart standpunkt for museet, at opgaver af en sådan karakter, dvs. bl.a. udstillings- og formidlingsopgaver, kan indebære forskningsopgaver, og at deres gennemførelse kan tilrettelægges derefter.

7- Målsætning

Museets forskning skal være af en kvalitet svarende til national/international standard. Dette sikres ved at forskningen publiceres i fagfællebedømte fora i form af artikler og monografier.

Endvidere ønsker museet at sikre sammenhæng mellem forskning og formidling således at større forskningsprojekter tilrettelægges med henblik på formidling til et bredere publikum f.eks. via foredrag, web-formidling, udstillinger, museets årbog mv. Det vil sige, at forskningen skal være med til at skabe ’nærværende historie’, hvilket er museets mission.

De konkrete målsætninger følger dertil Slots- og Kulturstyrelsens anbefalinger, der for arkæologien omfatter et minimum for, hvad museet skal publicere. Inden for en femårig periode fra 1. januar 2019 skal følgende derfor publiceres fra den arkæologiske forskning:

- Mindst en monografi eller en ph.d.-afhandling og

- Mindst to til tre internationale, fagfællebedømte artikler og
- Mindst fem danske, fagfællebedømte artikler

Det tilstræbes, at forskningen fra nyere tids-området udmøntes i publiceringer i et tilsvarende niveau.

8- Gennemførelse/ressourcer

Museet stiller midler til rådighed for de konkrete forskningstiltag. Museet tilstræber desuden via sin overordnede organisation og størrelse at være gearet til at kunne håndtere større forskningsprojekter.

Museet arbejder på grundlag af en klar bevidsthed om, at gennemførelse af forskningsopgaver kræver tid og rum til fokuseret fordybelse. En gennemførelse af forskningsstrategien forudsætter derfor, at der findes ekstern finansiering. Mindre og forberedende projekter kan finansieres af museets egen tid, mens større arbejder forudsætter tilførsel af midler udefra, der kan sikre de berørte medarbejdere det nødvendige rum i form af tid og ressourcer til gennemførelsen.

Tiltag og projekter, der kan fremme mulighederne for ekstern finansiering, herunder tilegnelse og opgradering af forskningskompetencer, indgår derfor som et centralt element i forskningsstrategien.

9- Evaluering

Forskningen evalueres hvert år med reference til museets løbende årsplanlægning og øvrig planlægning samt efter afslutningen af den femårige periode. Evalueringen vil tage udgangspunkt i, hvorvidt de konkrete målsætninger er nået.

Evalueringen danner grundlag for udarbejdelsen af en ny strategi for den kommende femårsperiode.

Aalborg 23. marts 2018